

Coroll. 3^m Inde sequitur etiam intrinsecam rerum possibilitatem esse immutabilem, necessariam, aeternam, etc, eodem sensu quo de essentiis metaphysicis ipsis eadem praedicantur.

§ 2. IN QUO FUNDETUR POTENTIA OBJECTIVA.

Propositio 22.

Essentiarum possibilium ultimum fundamentum est Deus.

Stat. quaest. 1) In praecedentibus quaerebatur cur essentiae essent possibiles, seu quae esset causa ob quam tandem essentiae possent a statu possibilitatis objectivae transire in actum existentiae, seu melius : ob quam essent in statu possibilitatis; — nunc quaeritur ulterius de ipsis essentiis realibus, etiam quatenus sunt reales in statu ideali, unde habeant realitatem suam, seu quodnam sit fundamentum cur sint potius aliquid quam absolute nihil.

2) Respondent platonici : formas illas esse in se etiam existentes, sed refutati sunt in logica; istae enim formae seu essentiae sunt universales; — alii respondent illas essentias, non quidem in ordine existentiae, sed in ordine ideali esse independenter aliquid positivum ob suam naturam propriam; ita ut etiamsi per absurdum supponatur Deum non existere, adhuc istae essentiae essent in se aliquid positivum et possibile; — respondet S. Thomas et scholastici fere omnes, ultimum fundamentum unde omne ens reale habet suam entitatem realem, suam realitatem, etiam in ordine ideali, esse Deum. — cfr. *Kleutgen*. phil. n° 581 sq. — *Storchenau* ontol. sect. 2, c. 1.

Prob. 1° Si essentiae possibiles non penderent a Deo, Deus ab iis penderet in sua cognitione, in sua potentia et in sua operatione; *a.* hoc est absurdum; *e.*

Ad maj. 1 part. (in cognitione). Perfectius est eas essentias cognoscere, quam non cognoscere; *e.* si istae essent non in Deo fundatae, sed independentes, Deus eas cognoscens perficeretur quoad intellectum suum ab eis, et in hac sua cognitiva perfectione ab eis dependens esset; *e.*

Ad maj. 2 part. (in potentia et operatione). In tantum Deus potens est aliquid operari, in quantum permittit possibilitas, et non reluctatur impossibilitas essentiarum; — *e.* si istae essent independentes a Deo, Deus ab eis haberet limites potentiae, neque operari posset nisi secundum exemplaria, et ab iis dependens esset ut a norma sua.

Ad min. Repugnat conceptui Dei infiniti, independentis, entis a se, ut sit dependens ab aliqua entitate distincta a seipso, vel quae non sit fundata in eo et dependens ab eo.

Prob. 2° Totus ordo idealis, tota complexio realitatum intelligibilium, naturarum spiritualium et non spiritualium, debet existere (fundari) in aliquo

physico et reali; *a.* hoc physicum et reale aliud esse nequit nisi ens a se, necessarium, spirituale, infinitum : Deus; *e.*

Prob. maj. Realitas metaphysica et intelligibilis alicujus creaturae : *a)* in se nullam habet *actualitatem*, sed meram *possibilitatem objectivam*; *e.* in seipsa consistere nequit (nam absolute actus prior est potentia; cfr. sup.); — *b)* supponitur ut intelligibilis ab intellectu, non fit ab illo; *e.* non potest *solum* in intellectu aliquo consistere; — *a.* quod nec in seipso nec in intellectu consistere potest, debet consistere (fundari) in aliquo physico et reali; *e.*

Propositio 23.

Essentiarum possibilium ultimum fundamentum est divina essentia quatenus est objectum divinae intelligentiae.

Stat. quaest. 1) Jam est probatum, essentiarum ultimum fundamentum esse Deum, sed quaeritur ulterius quomodo. — R. Quia Dei essentia est infinitus complexus omnium realitatum, et repraesentabilis seu potius imitabilis per alia entia finita, quae ab eo plures vel pauciores realitates aliquo modo participant, i. e. similes illi habeant; haec autem imitabilitas, ejusque varii modi ab ipso Deo cognoscuntur; quae cognitio essentias participantibus possibiles constituit.

2) Explicatur sententia comparatione : video hominem vivum, et percipio imagines ejus fieri posse magis et minus perfectas et varias, v. c. rudi delineatione unicolore; pictura multicolore et arte facta; statua cerea, lapidea, aurea; statua multicolore; statua automaticae motus imitante; — harum omnium fundamentum est essentia hujus hominis analogiee imitabilis; — sed earum essentia formaliter constituitur et existit ut concepta, non nisi in quantum cognosco imitabilitates varias illas, seu quatenus cognosco hominem illum ut illis modis imitabilem. — Cfr. *S. Thom.* 1. p. q. 58. a. 6. — *Gent.* 1. 3. c. 24. — *Verit.* q. 3, a. 2.

Prob. Ex praecedentibus : 1) essentiae sunt a Deo dependentes in suo esse, — 2) et a Deo distinctae in suo esse formali, — 3) reales tamen, aeternae, immutabiles, etc. — 4) non in Dei essentia ut sic, existentes ut tales, — 5) sed in Dei intellectu existentes ut tales, — 6) nec tamen in intellectu Dei fundatae, sed praesuppositae aliquomodo; — *a.* unicus modus sufficienter illa omnia conciliandi, est explicatio proposita; *e.*

Ad maj. per part. 1) : fundamentum est Deus; cfr. sup.

2) et 3) : sunt aeternae, etc... sed alio sensu ac Deus; — et sunt entia analoga secundaria; Deus ens primum; cfr. sup.

4) Si essentiae formaliter constitutae ut tales, existerent in Dei essentia ut sic, divina essentia ut sic exhiberet in se formas omnium rerum, essetque Deus v. c. formaliter animal, et formaliter lapis, etc; quod absurdum.

5) Essentias formaliter constitutas ut tales, ab aeterno et immutabiliter

cognoscit Deus; — nam et ipsae ab aeterno tales sunt, et Deus immutabilis non potuit aliquando ignorare quod erat verum, et quod postea cognoscit; *e.*

6) Prius est esse quam cognosci; nec de natura intellectus est, facere suum objectum, sed apprehendere illud saltem aliquomodo praesuppositum; *e.*

Probari potest eadem doctrina alio modo per duas partes :

Prob. 1^a pars (*interna rerum possibilitas pendet proxime a divino intellectu*) 1° Opus non naturae sed *artis* et voluntatis, antequam fiat, pendet ab intellectu artificis (a quo *proxime* habet possibilitatem, scilicet naturam *determinate* conceptam et voluntati exequenti applicatam); — *a.* possibilita relate ad Deum se habent ut res arte et voluntate creabiles; *e.*

Ad maj. Apprehensio exemplaris requiritur saltem ut conditio et causa dirigens pro artifice.

Prob. 2° In essentia divina, possibilita 1) non continentur formaliter secundum suas rationes *determinatas*, — 2) nec secundum eorum ordinem proxime practicum inter se; *e.*

Ad antec. 1) Essentia divina non est *formaliter* hic homo, hic lapis, sed est exemplar *virtuale*; — 2) essentia divina continet proxime et immediate nonnisi componentia et elementa *cum varia sua potentialitate*; creatio vero spectat effectum *determinatum*; — *e.* debet factibile antea determinari, quod fit per intellectum.

Prob. 2^a pars (... *pendet remote ab essentia divina*) 1° Eo ipso quod Deus est vi essentiae suae *plenitudo* essendi, seu ipsum esse, est *eminenter* et *virtualiter* (non formaliter), et *active* (non passive) esse hujus et hujus rei; et eo ipso quod res tali modo in essentia divina continentur, sunt etiam passive possibilita, seu intrinsecus ex sua parte producibiles; *e.*

Ad explic. *Eminenter* (non formaliter) i. e. nobiliori (non eodem) modo, scilicet sublatis imperfectionibus; — *virtualiter* (non formaliter) i. e. habens virtutem eas producendi, causandi; — *active* (non passive) i. e. eas producendi extra se, non se mutandi in eas, fiendi illae.

Prob. 2° De natura intellectus cognoscentis est, se conformare objecto; *e.* omnis intellectus, etiam divinus, objectum suum aliquomodo supponit, non facit; neque ideo res sunt possibilita (possibilitate illa remota) quia intelliguntur, sed intelliguntur tales esse quia tales sunt.

Coroll. 1^m Ergo possibilita possibilitatem suam formalem, seu entitatem suam, a Deo distinctam, habent a Deo, non per *actionem* aliquam, liberam aut necessariam (quia possibile qua tale non habet causam effectivam), sed habent a Deo ut ratione *radicali* et *eminente*, per quamdam emanationem realem metaphysicam (non physicam : cave pantheismum!) — Radicans autem et radicum distinguuntur *realiter*, haud secus ac causa efficiens et effectus, nihil enim esse potest radix sui ipsius.

Coroll. 2^m Ergo possibilita cum absoluta necessitate ex essentia divina emanant, et sunt secundum suam possibilitatem tam necessaria quam Deus; nam non possent destrui vel mutari nisi destrueretur vel mutetur eorum fundamentum : essentia Dei.

Coroll. 3^m Neque potest haec necessaria connexio possibilitum cum Deo dici dependentia Dei ab eis; nam oritur non ex indigentia Dei, sed ex infinita ejus abundantia et fecunditate.

Coroll. 4^m Ergo Deus omnia et singula possibilita ab aeterno perfectissime intelligit.

Coroll. 5^m Si Deus non existeret, nihil esset possibile nec impossibile, quia nullum esset reale ens, nec proin oppositio inter ens et non ens; deesset omnis ordo idealis quia deesset et cogitans et cogitabile.

Coroll. 6^m Distingui potest essentiarum *esse eminens*, quod aliud non est nisi divina essentia, — et *esse intentionale*, quod est ipsa idea divina subjectiva, — et *esse objectivum* seu *formale*, i. e. illud esse quod res habiturae essent si crearentur, seu quo sunt tales intelligibiles.

Coroll. 7^m *Cognoscibilitas* possibilitum essentiarum pro intellectu humano immediate fundatur in rebus creatis existentibus, quarum contemplatione notas haurimus; — et per eas mediate fundatur in Dei essentia, quam quasi mediante imagine contemplantur, i. e. cujus imaginem conspiciamus.

Objic. 1° Ex hac doctrina sequeretur, si vel una musca esset impossibilis, ipsum Deum deficere; *a.* hoc est absurdum; *e.* — *R. d. maj.* deficere consequenter (ob suam dependentiam ab hac musca ut a causa vel a conditione), *n;* arguitive (ob dependentiam necessariam muscae a Deo, qui dum est ut est, non possit non fundare ejus possibilitatem; quam si non fundaret, jam nobis manifeste liceret ex effectu arguere causam esse mutatam), *c.*

Objic. 2° Si Deus necessariam habet connexionem cum possibilitibus, ab iis pendet, iisque indiget. — *R. d. si...* ut cum principio a quo perfectionem suam habeat, *c;* si... ut cum termino cui largiatur de plenitudine sua, *n.*

Objic. 3° Per hanc thesim res possibilita nihil aliud essent nisi ipsae ideae Dei; *a.* ideae Dei sunt ipsa essentia Dei, quae proinde creatione multiplicaretur eadem; *e.* — *R. d. maj.* ipsae ideae Dei formaliter, *n;* terminative, *c;* — *c. d. min. 1 part.* — *ad 2 part : n. supp.*

Inst. Saltem laedit conceptum creationis; nam res non fierent ex nihilo, sed ex sua possibilitate. — *R. n. singula.*

Objic. 4° Concipere possumus internam rerum possibilitatem et essentiam, quin de divino intellectu vel essentia divina cogitemus; *a.* quod concipi sine alio potest, ab illo non pendet; *e.* — *R. d. maj.* concipere i. e. ejus naturam rimari, *n;* i. e. apprehendere, non cogitando de Deo, *sd.* per praecisionem mentis, *c;* per praecisionem a parte rei, *n.* — *c. d. min.* — Vel *R. d. maj.* possumus..., et hoc quia directe factum apprehendimus, quod ipsum fundatur in Deo, *c;* quod non fundetur in Deo, *n.*

Objic. 5° Intellectus, etiam divinus, supponit objectum, non facit; *e.* essentiae nullo modo ab intellectu divino pendent. — *R. d. ant.* supponit objectum primarium, quod sit fundamentum ceterarum idearum, *c;* secunda-

rium, *sd.* supponit virtualiter (quatenus in primario aliqua ratione continentur), *c.*; complete et jam perfecte in se constitutum, *n.*

Objic. 6° Ex hac thesi ideo essentia est possibilis, quia ita Deus est imitabilis; ac proin ideo essentia est impossibilis quia Deus non ita imitabilis; *a.* haec est limitatio et imperfectio essentiae Dei sine alia ratione; *e.* — *R. d. maj.* remote et fundamentaliter, *c.*; proxime et formaliter, *n.* (sed ex ipsa essentiarum non repugnantia) — *c. d. min.*

ARTICULUS 3.

De actu existentiae.

Correspondens potentiae objectivae actus est ipsa existentia; de qua nunc inquirendum venit, non quidem quid *metaphysice considerata* sit, est enim ipsa essentiae praesentia in ordine rerum, neque per alias clariores vel simpliciores notas declarari ipsa potest; sed quaerendum est quid existentia alicujus rei, *physice et materialiter sumpta*, essentialiter sit.

Propositio 24.

Essentiae actualis entitas, ejusque existentia, non re distinguuntur, sed tantum in conceptu cum fundamento in re.

Notiones. *Existentia* varie definiri seu describi potest: a) actualis rei praesentia in ordine physico, — b) ultima rei actualitas, — c) essentia quatenus cessat esse in mero possibilitatis statu, et in rerum natura ponitur; — d) id quo res est extra suas causas. — Ex his praeplacent a) et d), nam b) et c) possunt et debent aliter et aliter explicari, quatenus haec praesens nostra propositio admittitur vel rejicitur.

Essentia non existens dicitur ens in potentia, seu ens possibile; — *essentia existens* dicitur ens in actu, seu ens actuale.

Stat. quaest. 1) *Potentia* et *actus* correspondens generatim distinguuntur realiter: sive agitur de potentia objectiva et existentia, sive de potentia subjectiva et forma; nam opponuntur ut essentialiter non ens et ens.

2) Sed quaestio movetur, num sit, in re creata existente, admittenda distinctio realis inter *actum existentiae*, et essentiam actualem, quae sit *potentia subjectiva hujus actus*.

3) Respondent *Thomistae* essentiam existentem componi ex duabus partibus realiter distinctis, ut re et re; scilicet essentia actuali, et ejus existentia; cfr. *S. Thom. op. de ente et essent.* — *c. Gent. l. 2, c. 52.*

Respondent *Scotistae aliqui* esse compositam ex distinctis realiter, ut re et modo ejus.

4) Respondemus nos: a) dari distinctionem rationis cum fundamento in re; b) non dari distinctionem a parte rei, et quidem neque ut inter rem et rem,

neque ut inter rem et modum suum; — sed si fiat abstractio a parte rei ab existentia, jam *ipso facto* nullum manere a parte rei subjectum aptum ad existendum, sed manere solam potentiam objectivam.

Prob. 1^a pars (*est... in conceptu...*). 1) Ea distinguuntur *ratione* quae, licet a parte rei sint identica, respondent conceptibus distinctis; — 2) et *cum fundamento in re* si in ordine rerum objectifo habetur ratio aliqua objectiva cur possimus duos illos conceptus distinguere; — *a.* 1) conceptus essentiae exprimit id quo ens est formaliter tale ens, differens ab aliis entibus; — conceptus existentiae exprimit id quo ens est formaliter extra nihilum, actu praesens in ordine physico; — 2) fundamentum habetur, quod plura entia existunt quae non sunt ejusdem essentiae; — et plura ejusdem essentiae concipiuntur quae non existunt; — et hoc fundamentum est a parte rei; *e.*

Prob. 2^a pars (*sed non re*) 1° Essentia actualis intrinsece constituitur aliquo esse reali et actuali, a se non distincto; *a.* istud esse reale et actuale ab ipsa existentia non distinguitur realiter; *e.*

Ad maj. 1 part. (*intrinsece constituitur esse reali, actuali*). Essentia realis et actualis, in suo genere (substantiali, accidentali...) est verum et actuale ens reale, differens ab ente in potentia; *a.* nequit esse verum et actuale ens reale nisi in hoc statu constituatur aliquo esse reali et actuali; *e.*

Ad maj. 2 part. (*a se non distincto*). Essentia actualis differt ab essentia in potentia; *a.* differt, non per aliud quidquam, sed per proprium illud esse actuale et reale quo in suo genere est ens reale actuale; *e.*

Prob. min. (*hoc esse ab existentia non distinguitur*). Omnia illi conveniunt quae ut propria praedicantur de existentia (et propter quae adversarii existimant existentiam distingui ab essentia); *e.*

ad antec. Existentia a) non est aeterna sed temporalis, — b) convenit creaturae contingenter, non necessario, — c) confertur creaturae per efficientiam creatoris, — d) est esse extra causas, quo res desinit esse nihil in se, et incipit esse aliquid in se, — e) ponit essentiam in novo statu temporali, quo haec differat ab essentia mere possibili, — f) sufficit ad veritatem hujus locutionis: « essentia est; » — *a.* haec omnia vere dicenda sunt de illo esse reali actuali, etiam in se solo formaliter inspecto, et abstrahendo ab omni alio esse distincto superaddendo, v. c. ab existentia ut distincta superaddenda; *e.*

Resumitur brevius idem argumentum. Essentia actualis et producta est aliquid (non nihilum); — et proin habet propriam entitatem qua differt a nihilo et mere possibili, et qua constituitur extra ordinem metaphysicum, in ordine physico; — et est aliquid contingens (non necessarium), et temporale (non aeternum); — *a.* si entitate propria ita differt a nihilo, et desinit esse nihil et mere possibile, et est extra suas causas: etiam propria entitate existit (nam existentia est id quo aliquid constituitur extra suas causas); *e.*

Prob. 2° (*eadem 2^a pars*). Sententia adversa 1) vix, vel nullo modo, intelligi potest, — 2) nullo solido fundamento nititur, — 3) est ad omnia inutilis; *e.*

Ad antec. 1 part. Nequit intelligi essentia actu producta extra merae possibilitatis statum, et tamen *non ipso facto* existens; — quod fatentur adversarii difficile conceptu esse.

Ad ant. 2 part. Fundamenta afferuntur: a) de essentia creaturae esse, ut habeat esse non a se, sed participatum; et hinc creaturam esse necessario potentialem; — b) creaturam non recipere esse absolutum, sed in certo genere circumscriptam existentiam; — a. haec omnia facillime explicantur ex distinctione rationis cum fundamento in re; e.

Ad ant. 3 part. Esse inutilem, sequitur ex praecedentibus, et clarius paulatim apparebit in tota nostra philosophia; — dein entia non sunt multiplicanda sine necessitate.

Objic. 1° Si non est distinctio realis, esse creaturae est esse irreceptum; a. quod est irreceptum est infinitum (quia non habet unde limitetur); e. — R. d. maj. non receptum in aliquo subjecto praesupposito, c; non ab aliquo dante, n. — c. d. min. non receptum ab aliquo dante, c; non in aliquo subjecto, n. — *Ad rat. addit. n.* (limitatum datur, limitatione *essentia* propriae suae essentiae metaphysice praesuppositae, non physice).

Objic. 2° Inter actum et nihil (seu potentiam objectivam), est potentia subjectiva; e. — R. d. ant. quoad alios actus, secundarios, c; quoad actum primum essendi (seu existendi), n.

Inst. Essentia producta habet per se entitatem veram, quae non est mera objectivitas rei, sed est entitas physice potentialis, quae vi existentiae ad ultimam actualitatem adducitur in linea entis. — R. n. — Vel d. in ordine metaphysico, c; physico, n.

Objic. 3° Essentia est aeterna, etc, existentia est temporalis, etc; e. — R. d. essentia abstracta, metaphysica, c; concreta, producta, physica, n.

Objic. 4° Nulli essentiae finitae est essentialis existentia; e. — R. d. in statu metaphysico, c; in statu physico et sensu composito, n.

Objic. 5° Ubi nulla distinctio inter essentiam et existentiam, ibi est actus purus; a. actus purus est solus Deus; e. — R. d. maj. ubi nulla distinctio rationis cum fundamento in re, c; ubi nulla realis, n. — c. d. min. — (aliis verbis d. maj. ubi inter essentiam metaphysicam et existentiam, c; inter essentiam physicam..., n.).

Objic. 6° Essentia se habet ad existentiam sicut potentia ad actum; a. potentia realiter ab actu distinguitur; e. — R. d. maj. essentia in statu metaphysico, c; physico, sd. se habet logice sicut..., c; realiter, n. — c. d. min. quod est realiter potentia, c; quod logice, sd. distinguitur ratione, c; realiter, n.

Objic. 7° Quod est indifferens ad alterum, ab illo realiter distinguitur; a. res contingentes sunt indifferentes ad existendum; e. — R. d. maj. quod indifferens logice, n; quod physice, c. — c. d. min.

Objic. 8° Id quod convenit naturae independenter a causa efficiente, distinguitur realiter ab eo quod illi convenit dependenter a causa efficiente;

a. praedicata *essentialia* conveniunt rei independenter a causa efficiente, *existentia* autem non nisi ab illa tribuitur; e. — R. tr. maj. — d. min. 1 part. *essentialia* metaphysica conveniunt rei in statu metaphysico, c; *essentialia* physica rei in statu physico, n. — c. 2 part. min.

Objic. 9° Essentia physica est semper eadem, existentia autem continua successione mutatur; e. — R. d. 1 part. semper eadem in se, tr; quoad praedicata ex relatione ad terminum extrinsecum, n. — d. 2 part. mutatione intrinseca, n; extrinseca denominatione, sd. quae simul pariter afficiat essentiam et existentiam, c; solam existentiam, n.

Objic. 10° Nihil potest concipi cum opposito hujus cui identificatur; a. essentia concipi potest ut non existens; e. — R. d. maj. ejus cui essentialiter seu metaphysice identificatur, c; cui realiter seu physice tantum, n.

Objic. 11° Nihil potest esse in potentia ad seipsum; a. essentia dicitur in potentia ad existentiam; e. — R. d. maj. in potentia subjectiva, c; objectiva, n. — c. d. min.

Objic. 12° Si existentia est realiter idem ac essentia realis, tunc a) essentia erit unica tantum et simplex (nam unum quid simplex est existentia), — b) existentia erit necessaria, infinita, improducta (nam talis est essentia); — a. haec sunt divina tantum; e. — R. d. *omnia pariter in maj.* quoties agitur de existentia et essentia in statu metaphysico, c; in statu physico, n. — c. d. min.

Objic. 13° *Contra argumenta.* Duplici modo potest aliquid dici *actuale*: a) quia *actus* est, b) quia *actuatum* est; — a. in argumento ostenditur de secundo, et concluditur de primo; e. nulla probatio. — R. d. maj. et haec duo sunt ratione distincta, c; realiter distincta, sd. si agitur de actu formali, c; de actu ipso primae existentiae, n.

Objic. 14° Duplici modo potest aliquid esse in potentia: a) *objectiva*, i. e. mera possibilitas, non repugnantia; b) *subjectiva*, i. e. apta ut recipiat actum; — a. in argumento ostenditur de secundo, et concluditur de primo; e. — R. d. maj. et haec duo distinguuntur ratione, c; distinguuntur realiter, sd. si agitur de potentia ad formam, c; de ipsa potentia ad primam existentiam; n.

Objic. 15° Argumentum probat essentiam actualem et existentiam non posse *separari*; sed non probat eas non ita *distingui*, ut compositum habeatur ex potentia et actu existendi; e. — R. n. *assert.* (ostendit illam potentiam, ut sic, condistinctam ab actu existendi, esse potentiam mere objectivam, esse non ens physicum; e. ex ea non posse constare ens physicum).

CAPUT II.

DE ENTIS PROPRIETATIBUS TRANSCENDENTALIBUS.

Sub variis suis aspectibus jam consideravimus ipsam notionem transcendentalem *entis*. At nondum statim finis! Ad plenioram namque et intimiorem hujus notionis perspectionem, aliae nunc notae occurrunt quae de omni ente,